

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ВОДОПОСТАЧАННЯ

Питання належного надання якісних послуг дедалі більше стає предметом наукових досліджень. На відміну від газо-, тепло-, енергопостачання, водопостачання не має єдиної загальноукраїнської системи, а здійснюється через місцеві системи водопостачання. Однак його значення, як життєзабезпечувального заходу, є не меншим, а можливо, і більшим ніж газо-, тепло-, енергопостачання.

Під водопостачанням розуміють сукупність заходів по забезпеченню водою різних споживачів. Комплекс інженерних споруд для здійснення водопостачання називається системою водопостачання чи водопроводом. Всі сучасні системи водопостачання населених пунктів є централізованими, кожна з яких забезпечує водою велику групу споживачів.

В Україні становлення та розвиток систем водопостачання відбувалися впродовж декількох століть. У російському дореволюційному цивільному законодавстві договір водопостачання не був врегульований нормативно-правовим актом, що поширював би свою дію на всю територію Російської імперії, частиною якої і була значна територія сучасної України. Правове регулювання постачання води здійснювалось міськими думами.

Так, Правила Миколаївського міського водопроводу, затверджені Миколаївською міською думою 20 лютого 1907 року [1], фактично закріпили відособлення договору водопостачання в дореволюційному цивільному законодавстві. Зміст цих правил дозволяє зробити висновок, що вода розглядалась цивільним правом як матеріальне благо, товар, що має кількісну ознаку.

У радянський час відносини з водопостачання регулювались правилами використання комунальним водопроводом та каналізацією, що затверджувались міністерствами житлово-комунального господарства відповідних республік.

З переходом до ринкових відносин водопровідно-каналізаційне законодавство, як і інші «комунальні сфери», було піддано реформуванню.

Як відомо, вода, будучи особливим природним, фізіологічним і виробничим чинником в життєдіяльності людей, зумовлює необхідність видання спеціальних правил користування нею. Саме тому відносини щодо водопостачання регулюються великим числом спеціальних правових актів, що визначають порядок розрахунків, ціноутворення і тарифного регулювання, що встановлює структуру договірних відносин в галузі водопостачання, відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. Таке регулювання виходить за межі приватного права і ЦК України та містить багато норм інших галузей права.

Міжнародний досвід свідчить, що ефективне вирішення проблеми удосконалення водопостачання та якості питної води може бути досягнуто тільки на основі комплексного поєднання публічно-правового та приватно-правового ре-

гулювання вказаних відносин, що буде охоплювати всі сторони в галузі нормування, контролю якості води, її очищення та обеззаражування, економічного стимулювання [2, 57].

Так, спеціальним законом у цій галузі можна назвати Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10 січня 2002 року, що визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування системи питного водопостачання, спрямовані на гарантоване забезпечення населення якісною та безпечною для здоров'я людини питною водою.

Цей закон містить багато суто цивільних норм. Так, ст. ст. 19–24 цього закону присвячені регулюванню договору водопостачання. Оскільки водопостачання є однією з підгалузей житлово-комунального господарства, то для регулювання відповідних відносин застосовується і Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 24 червня 2004 року, який у свою чергу теж визначає основні засади договірних відносин у житлово-комунальній сфері.

При цьому необхідно розрізняти загальний водопровід і каналізацію та водопровід і каналізацію нерухомості, що є системою, призначеною для постачання об'єкту нерухомості води із загальної мережі водопостачання, а також для відведення стічних вод в загальну каналізацію. Водопровід і каналізація нерухомості не входять до складу загальної системи водопостачання і каналізації.

Клієнт повинен підтримувати водопровід і каналізацію нерухомості в такому стані, в якому вони не наносять пошкоджень загальній системі водопостачання і каналізації і не перешкоджають наданню послуги. Власник водопроводу і каналізації нерухомості повинен надавати можливість встановлювати на водопроводі нерухомості водомірні пристосування, а також забезпечувати їх роботу і збереження.

Власник загальної системи водопостачання і каналізації повинен давати можливість підключати водопровід нерухомості до загальної системи водопостачання, а каналізацію нерухомості — до загальної каналізації відповідно до умов, прописаних у законі про загальну систему водопостачання і каналізації і в правових актах, прийнятих на підставі цього закону.

Підключення водопроводу і каналізації нерухомості до загальної системи водопостачання і каналізації проводиться за клопотанням на підставі договору, укладеного між ним і власником загальної системи водопостачання і каналізації.

Договір підключення укладається на підставі правил підключення до загальної системи водопостачання і каналізації, затверджених органами місцевого самоврядування.

Договір водопостачання спеціально не врегульований ЦК України, а згадується в рамках більш загального інституту. Кодекс чітко визначає, що він належить до договорів постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу — ст. 714.

Цей договір є одним з різновидів договору купівлі-продажу, він є консенсуальним, оплатним, взаємним і належить до публічних договорів.

Сторонами цього договору виступають водопостачальна організація та або-

нент-споживач. Останнім відповідно до ст. 19 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» визнаються: підприємства, установи, організації, що безпосередньо користуються централізованим питним водопостачанням; підприємства, установи або організації, у повному господарському віданні або оперативному управлінні яких перебуває житловий фонд і до обов'язків яких належить надання споживачам послуг з питного водопостачання та водовідведення; об'єднання співвласників багатоквартирних будинків та інші об'єднання власників житла, яким передано право управління багатоквартирними будинками та забезпечення надання послуг з водопостачання та водовідведення на підставі укладених ними договорів; власники будинків, що перебувають у приватній власності.

На споживача покладаються додаткові обов'язки: забезпечити дотримання режиму водоспоживання і водовідведення, належну експлуатацію приладів обліку і устаткування, що знаходяться в його веденні. А водопостачальна організація відповідно наділяється додатковими правами в галузі контролю за технічним станом приладів і устаткування абонента.

Договір водопостачання через приєднану мережу має такі ознаки: 1) змістом договору є продаж ресурсу — води, нетипичного об'єкта речових прав, для укладання договору необхідна наявність у покупця ресурсоприймаючого приладу для приєднання до мережі ресурсопостачаючої організації; 2) передача ресурсу покупцю здійснюється через приєднану мережу; 3) на покупця покладаються додаткові обов'язки, які пов'язані з необхідністю дотримання умов безпеки при експлуатації мереж, що знаходяться у його веденні; 4) ресурсопостачаюча організація має право контролю за станом технічних засобів та безпекою їх експлуатації, що впливає з договору і не є проявом якихось владних повноважень [3, 227].

Діяльність з постачання населенню води та відведення стічних вод характеризується такими ознаками:

- майновим підґрунтям такої діяльності є складна інженерна інфраструктура, що належить до конкретної території;
- процес подачі води та відведення стічних вод передбачає нерозривність та сувору послідовність процесів виробництва, передачі та споживання води;
- процес подачі води підприємством, що здійснює водопостачання споживачу, характеризується загальнодоступністю та безперервністю;
- підприємство, що здійснює водопостачання споживачу, використовує для виробництва цінний природний ресурс — прісну воду, що у свою чергу визначає монопольний характер діяльності відповідних підприємств [4, 16].

Робота з удосконалення чинного законодавства має служити цілям отримання води споживачами нормативної якості і в достатній кількості, відновлення охорони та раціонального використання джерел водопостачання, укріплення надійності систем господарсько-питного водопостачання.

Література

1. Даниловъ Ф. А. Водопроводы русскихъ городовъ: Краткое описание устройства и дашые по

- експлуатації за 1909 и 1910 гг.; составлено по анкете Пост. бюро Всерос. водопр. и санитарно-техн. съезда въ 1912 г. Вып. 2. — М., 1913.
2. Блишкова Е. В. Гражданско-правовое регулирование водоснабжения в России: фрагменты истории // История государства и права. — 2004. — № 4.
  3. Марков В. К. Договор газоснабжения в системе вещных гражданско-правовых договоров // Цивилистические записки / Под науч. ред. В. А. Рыбакова. — М., 2001. — Вып. 1.
  4. Бернштейн И. В. Правовое регулирование водоснабжения и водоотведения в Российской Федерации: Автореф. дис... канд. юрид. наук. — М., 2006.

УДК 347.463(477)

О. С. Кужко

СПІВІДНОШЕННЯ ДОГОВОРУ ТРАНСПОРТНОГО ЕКСПЕДИРУВАННЯ ТА ДОГОВОРУ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Необхідність відокремлення одного договору від іншого, з'ясування специфічних рис та правового регулювання того чи іншого різновиду договірних зобов'язань обумовлені не тільки теоретичною, але і певною практичною необхідністю.

Співвідношення договору транспортного експедирування саме з договором перевезення має свою глибоку історичну традицію. Відповідно до правової дійсності радянського та ще більш раннього дореволюційного періодів, договір транспортного експедирування відокремився від договору перевезення, є допоміжним зобов'язанням по відношенню до договору перевезення та перебуває в юридичному та фактичному зв'язку з договором перевезення.

Підставою для відокремлення договору транспортного експедирування в особливий договірний тип є та обставина, згідно з якою він спрямований на надання таких послуг, які за своєю значимістю та їхніми індивідуалізуючими властивостями достали необхідного ступеня самостійності та відповідно вимагають самостійного регулювання на законодавчому рівні.

Раніш транспортно-експедиторське обслуговування розглядалося законодавством як певний набір додаткових до перевезення вантажу операцій та послуг, що виконуються для вантажовідправника чи вантажоотримувача транспортною або іншою спеціалізованою організацією. Регулювалися вказані відносини в мінімальному ступені транспортними статутами та кодексами та правилами перевезення вантажу, що видавалися відповідно до цих статутів та кодексів. Наприклад, сьогодні і досі діє Статут автомобільного транспорту УРСР, затверджений Постановою Ради Міністрів УРСР 27.06.1969 року за № 401 [1].

Питання про співвідношення договору перевезення та договору транспортного експедирування має не тільки теоретичне, але і важливе практичне значення. Залежно від його вирішення застосовуються ті чи інші норми, що регулюють відповідальність транспортного експедитора за невиконання зобов'язань за договором.